

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2023. gada 22. maijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Jānis Neimanis un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Sergeja Hotima un Viktorijas Hotimas (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 72/2023),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Izglītības likumā” 1., 5., 6. un 12. pantu, ciktāl ar to likuma pārejas noteikumi papildināti ar 102. punktu, kā arī 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 4. panta pirmo daļu un 6. pantu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 114. pantam, kā arī Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk – Konvencija) 14. pantam.

2. Ar 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Izglītības likumā” 1. pantu paredzēts izslēgt Izglītības likuma 9. panta otrās daļas 2. punktu, ar 5. pantu – 38. panta otrās daļas 1. punktu, ar 6. pantu – 41. pantu. Savukārt ar šā likuma 12. pantu pārejas noteikumi papildināti ar 102. punktu, kas noteic, ka grozījumi, kas paredz izslēgt šā likuma 41. pantu, stājas spēkā:

2023. gada 1. septembrī – attiecībā uz pirmsskolas izglītības programmas un vispārējās izglītības pamatizglītības programmas īstenošanu 1., 4. un 7. klasē;

2024. gada 1. septembrī – attiecībā uz vispārējās izglītības pamatizglītības programmas īstenošanu 2., 5. un 8. klasē;

2025. gada 1. septembrī – attiecībā uz vispārējās izglītības pamatizglītības programmas īstenošanu 3., 6. un 9. klasē.

Ar 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 4. panta pirmo daļu izslēgta Vispārējās izglītības likuma 30. panta piektā daļa. Savukārt ar šā likuma 6. pantu pārejas noteikumi papildināti ar 50. punktu, kas noteic, ka grozījumi, ar kuriem tiek izslēgta šā likuma 30. panta piektā daļa, stājas spēkā:

2023. gada 1. septembrī – attiecībā uz vispārējās izglītības pamatizglītības programmas īstenošanu 1., 4. un 7. klasē;

2024. gada 1. septembrī – attiecībā uz vispārējās izglītības pamatizglītības programmas īstenošanu 2., 5. un 8. klasē;

2025. gada 1. septembrī – attiecībā uz vispārējās izglītības pamatizglītības programmas īstenošanu 3., 6. un 9. klasē.

Ar apstrīdētajām normām izslēgtas visas Izglītības likuma un Vispārējās izglītības likuma normas, kas paredzēja vispārējās izglītības iegūšanu mazākumtautību izglītības programmās. Citstarp ar grozījumiem izslēgta iespēja pamatizglītības programmu apvienot ar mazākumtautību izglītības programmu, iekļaujot tajā mazākumtautības dzimto valodu, ar mazākumtautību identitāti un integrāciju Latvijas sabiedrībā saistītu mācību saturu.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 6. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei un Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Pieteikumā ir apstrīdēta likumu normu

satversmība un atbilstība Konvencijai, tādēļ pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Pieteikuma iesniedzēji apstrīd divu likumu normu atbilstību Satversmei un Latvijas noslēgtajam starptautiskajam līgumam. Vairāku aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā pieļaujama Satversmes tiesas likuma 18. panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos. Tomēr Satversmes tiesa ir secinājusi, ka, ņemot vērā tiesas procesa ekonomijas principu, atsevišķos gadījumos vairāku normatīvo aktu normu apstrīdēšana vienā pieteikumā ir pieļaujama arī tad, ja apstrīdētās normas ir savstarpēji cieši saistītas un to izskatīšana vienas lietas ietvaros veicinās lietas vispusīgu un ātru izskatīšanu (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 14. aprīļa lēmuma par lietas ierosināšanu lietā Nr. 2015-09-01 7. punktu*).

No pieteikumā ietvertā pamatojuma ir gūstams apstiprinājums tam, ka apstrīdētās normas ir savstarpēji cieši saistītas un to satversmības izvērtēšana vienas lietas ietvaros veicinātu lietas vispusīgu un ātru izskatīšanu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas prasībām.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Pieteikuma iesniedzēji ir izglītojamie, kuri sevi identificē ar Latvijā dzīvojošajām nacionālajām minoritātēm. Viņu dzimtā valoda nav Latvijas valsts valoda, bet gan mazākumtautību valoda, un viņi mācās pašvaldības izglītības iestādē mazākumtautību izglītības programmā pirmsskolas izglītības pakāpē. Apstrīdēto normu dēļ Pieteikuma iesniedzējiem vairs nebūs tiesību izglītības procesā pamatzglītības pakāpē iegūt izglītību arī dzimtajā mazākumtautību valodā, jo atbilstoši tām no Izglītības likuma un Vispārējās izglītības likuma tikšot izslēgtas normas, kas pieļāva vispārējās izglītības iegūšanu mazākumtautību izglītības programmās.

Tādējādi apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam un Satversmes 114. pantam, kā arī Konvencijas 14. pantam, jo liedzot viņiem tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punkta prasībām. Pieteikuma iesniedzēji ir tiesīgi iesniegt pieteikumu,

ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts prasa šādu uzskatu pamatot.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas, kas noteic pienākumu vispārējo izglītību pamatizglītības programmā iegūt tikai valsts valodā, radīs pamattiesību aizskārumu nākotnē. Proti, personām, kuras pieder nacionālai minoritātei, tikšot liegtas pamattiesības iegūt vispārējo pamata izglītību arī krievu valodā.

Personai ir tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību arī nākotnē sagaidāma pamattiesību aizskāruma gadījumā. Nākotnē sagaidāms pamattiesību aizskāruma nozīmē, ka pastāv pamatota un ticama iespējamība, ka apstrīdētās normas piemērošana varētu radīt nelabvēlīgas sekas konstitucionālās sūdzības iesniedzējam (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12.1. punktu*).

Atbilstoši apstrīdētajām normām Pieteikuma iesniedzējiem mācību saturs pamatizglītības pakāpē būs jāapgūst tikai latviešu valodā. Proti, saskaņā ar iepriekšējo tiesisko regulējumu Sergejs Hotims no 2023. gada 1. septembra no 1. klases līdz 6. klasei mācību saturu būtu apguvis ne mazāk kā 50 procentu apmērā valsts valodā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas, un no 7. klases līdz 9. klasei – 80 procentu apmērā valsts valodā, bet atlikušos 20 procentus mācību satura viņš apgūtu krieviski. Savukārt Viktorijai Hotimai tiktu turpinātā bilingvālā mācību procesa apguve pirmskolas izglītības iestādē un, uzsākot mācības skolā mazākumtautību izglītības programmā, mācību satura apguve valsts valodā tiktu nodrošināta ne mazāk kā 50 procentu apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējiem nākotnē būs pienākums pašvaldību izglītības iestādēs izglītību pamatizglītības pakāpē iegūt tikai valsts valodā. Līdz ar to nākotnē iestāsies viņu tiesību aizskāruma.

Ņemot vērā minēto, pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

8. Ņemot vērā to, ka pamattiesību aizskārums Pieteikuma iesniedzējiem varētu rasties nākotnē, uz izskatāmo pieteikumu nav attiecināmas Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās un ceturtais daļas prasības.

9. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikumā lūgts atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Konvencijas 14. pantam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, konkretizējot Satversmē ietverto pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā, kā tas izriet no Satversmes 89. panta. Satversmes 89. panta mērķis ir nodrošināt Satversmē ietverto pamattiesību harmoniju ar starptautisko līgumu normām. Tāpēc Satversme pēc būtības nevar paredzēt mazāku pamattiesību aizsardzības apjomu, nekā to paredz Latvijai saistošie starptautiskie līgumi (*sal.: Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 25.1. punkts un 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 10. punkts*). Tādējādi, ja pieteikumā ir ietverts prasījums izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi, personai ir jāpamato arī tas, kādēļ apstrīdēto normu atbilstība starptautisko tiesību normai būtu vērtējama atsevišķi no pieteikumā norādītajām Satversmes normām. Šāds pamatojums pieteikumā nav sniegts.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstības izvērtēšanu Konvencijas 14. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

10. Pieteikumā ir izklāstīti lietas faktiskie apstākļi un sniegts juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. un 114. pantam. Pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Prasījums izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. un 114. pantam atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu „Par 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Izglītības likumā” 1., 5., 6. un 12. panta, ciktāl ar to likuma pārejas noteikumi papildināti ar 102. punktu, un 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 4. panta pirmās daļas un 6. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 114. pantam” pēc Sergeja Hotima un Viktorijas Hotimas pieteikuma (pieteikums Nr. 72/2023).

2. Ņemot vērā, ka Satversmes tiesa jau ir lūgusi institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – sniegt atbildes rakstu par lietu faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu lietā Nr. 2023-15-01, uzaicināt Saeimu līdz 2023. gada 24. jūlijam iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu tādā gadījumā, ja tai norādāmi kādi papildu apsvērumi.

3. Atteikties ierosināt lietu par 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Izglītības likumā” 1., 5., 6. un 12. panta, ciktāl ar to likuma pārejas noteikumi papildināti ar 102. punktu, un 2022. gada 29. septembra likuma „Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 4. panta pirmās daļas un 6. panta atbilstību Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. pantam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš